

UIT
NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Jentekastet

– om bevegelse, blick og verdier

Anne Gretland, inspirert av

- Merleau-Ponty: Kroppens fenomenologi (1994)
- Beauvoir: Det annet kjønn (1949)
- Bourdieu: Den praktiske sans (1990), Meditasjoner (1999)
- Young: Throwing like a girl (1980)
- Fredrickson: Throwing like a girl (2005)
- Foucault: Overvåking og straff (1994)
- Wacquant: Why men desire muscles (1995)
- Crossley: Body techniques, agency and intercorporeality (1996)
- West and Zimmermann (1987) Doing Gender (Goffman)

Disposisjon

Påstand: Motilitet*) er og oppfattes som kjønnnet.

- a. Fortsatt??!
- b. "Doing gender" (Strauss 1954, Young 1980, West og Zimmerman 1987, Bourdieu,)
- c. Forskningsbaserte bidrag til forståelse
 - i. Biologi eller kultur? (Straus 1954, Young 1980)
 - ii. Fenomenologi om kroppslig læring (Merleau-Ponty, de Beauvoir, Young)
 - iii. Samfunnsvitenskapelig perspektiv (Goffman, West og Zimmerman, Bourdieu)

Spørsmål: Gjør det noe?

- a. Objektivering og (av-)makt (Beauvoir, Young, Fredrickson)
- b. Konsekvenser for helse- og sykdom?

*) bevegelighet, evnen til å bevege seg

14.02.18 2

Kvinner inntar mannlige sportsgrener...

INGRID WIGERNES
1966

Bevegelser som bryter kjønnsnormer-

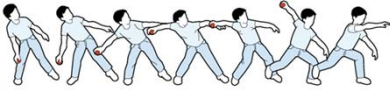

- Avvik fra det forventede
- Bekrefter at det finnes normer
- Avvik stigmatiserer personen

14.02.18 4

BOY

A right-handed boy steps first with his left foot. Hips rotate first, then shoulders. He involves most of his body.

His arm and hand whip around as he releases the ball.

GIRL

A right-handed girl steps much later in the sequence, often with her right foot. The motion is limited mainly to her forearm.

Her shoulders and hips rotate at the same time, if at all.

The age gap

At age 5, the average U.S. boy throws balls 7 mph faster than the average U.S. girl. At age 13, the difference grows to 15 mph and widens with puberty.

Age	Average speed U.S. boys	Average speed U.S. girls
Age 5	26.6 mph	19.7 mph
Age 13	53.5 mph	38.5 mph

In a study of 6-to-10-year-olds throwing tennis balls, Australian aboriginal girls came closest to closing the gap. Girls throw at 78 percent of the velocity of boys.

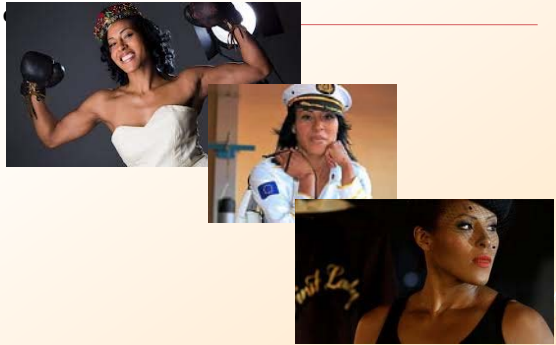
Group	Average speed
Boys	34.6 mph
Girls	27 mph

Kvinner inntar mannlige sportsgrener, forts...

14.02.18 6

14.02.18 7

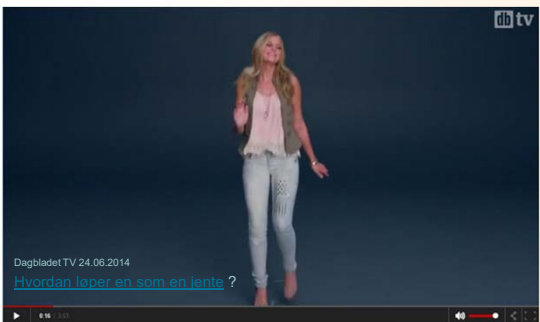
Heteroseksualitet et organiserende prinsipp i kvinneidrett

- Flere kvinner enn noensinne deltar i et bredt spekter av idretter. Samtidig aksentueres deltakernes feminitet, slik at bildet av av kvinner som kvinner i idretten beskyttes
- Det underliggende budskapet er at idrett motsier kvinnelighet, og idrettskvinner må vise "feminitet" for å bli sosialt akseptert
- Kolnes' (1995) concept of heterosexuality as an organizing principle in women's sport provides the foundation for understanding the social construction of females in sport.
- Generelt er kvinner som framtrer som heteroseksuelt feminine privilegert framfor kvinner som oppfattes som masculine. Heteroseksistisk diskriminering er ofte konsekvensen for den som ikke tilpasser seg en dominerende feminitet
- Konsekvens – mange idrettskvinner understreker sine feminine karakteristika for å unngå fordommer og diskriminering.
- Men – kvinner som oppfattes som for feminine seksualiseres og alminneliggjøres som kvinner, så idrettskvinner så balansere sitt image som idrettsutøvere mot et hegemonisk bilde av feminitet.
- Kvinner som utøver mindre tradisjonelle idretter må gjøre motstand mot og utfordre og transformere forventninger til tradisjonell feminitet

Kolnes, L. J. (1995). Heterosexuality as an organizing principle in women's sport. *International review for the sociology of sport*, 30(1), 61-77.

Krane, V. (2001). We can be athletic and feminine, but do we want to? Challenging hegemonic femininity in women's sport. *Quest*, 53(1), 115-133

14.02.18 8

Dagbladet TV 24.06.2014
Hvordan løper en som en jente ?

14.02.18 9

Throwing like a girl - Young 1980:

- Utgangspunkt i Merleau-Ponty: Det er måten kroppen som helhet er rettet mot ting og deres omgivelser på som grunnleggende definerer subjektets relasjon til omverdenen
- Det å fokusere på hvordan personer tar seg i ulike **målrettede oppgaveorienterte bevegelser** der det kreves kraft og store bevegelser kan være spesielt egnet til å avdekke strukturer i feminin eksistens
- Young skriver altså ikke om kroppen i seksualiserte situasjoner, «formålsløse» bevegelser som dans eller liknende, men mer eller mindre dagligdage gjøremål

14.02.1810

Young (1980) Throwing like a girl

Hva kjennetegner kvinners bevegelser?

Jenter tilegner seg tendensielt spesifikke bevegelsesmåter **fra 4-5-års-alder**

- Bruker moderat med krefter
- Tar ikke skikkelig i og bruker ikke hele kroppen
- Bruker ikke kroppens fulle bevegelsesutslag
 - Tendensielt lukket framfor åpent mønster for stillinger og bevegelser
- Begrenser bevegelser i lateralplanet (tar liten plass i bredden)
- Liten understøttelsesflate
- Aksekk i holdning
- Reaktiv framfor proaktiv handling
- Trekker seg tilbake framfor å gå på

- Bevegelsesmønsteret **kommuniserer** kvinnelighet – men
- har også konsekvenser for **hva kvinner får til og mestrer**
- og for utvikling av lidelser og sykdom?

14.02.1811

Young 1980

Det er spesifikke normer for en lang rekke dagligdage bevegelser og stillinger

Å gå som en kvinne
 Å bære som en kvinne
 Å stå som en kvinne
 Å lytte som en kvinne
 Å sette seg som en kvinne
 Å sitte som en kvinne

14.02.1812

Forståelse - Young

- Det er ingen biologiske endringer i 4-5-årsalder som tilsier endringer i bevegelsesmønstre – hva kan det da være?
- Mindre trening gir dårligere ferdigheter?
- Menns dominans i patriarkalske samfunn impliserer
 - objektivisering av kvinner (de Beauvoir 1947)
 - kvinners **selvobjektivering**:
- **Det annet kjønn** ser seg selv med **de dominantes** blikk
 - Sosiale normer for feminitet legger føringer for
 - Selvobservasjon og -vurdering >
 - Tilbakeholdt intensjonalitet
 - Selvtillit og handlingsrom begrenses
- Legger grunnlaget for intrapersonlig konflikt:
 - Som *menneske* skal jeg overskride min situasjon
 - Som *kvinne* skal jeg tilpasse meg

14.02.18 13

Simone de Beauvoir: "Le deuxième sexe" 1949

Mannen som subjekt	Kvinnen som objekt
Aktiv	Passiv
Handlende	Værende
Dynamisk	Statisk
Fri	Avhengig
Tar sjanser, risikosøkende	Trygghetssøkende
Offentlig	Privat
Fornuft	Følelser
Makt	Makteløs, avmektig
Selvrealisering	Lever for andre
Overskridende (transcendental)	Immanent ('i-boende')

'Lykke'

14.02.18 14

Goffman, fulgt av West og Zimmerman:

Kroppen som 'gender display'

- Goffman (1976) bruker betegnelsen '**gender display**' for å fokusere adferdsmessige aspekter ved å være mann eller kvinne (som forskjellig fra sex - biologiske forskjeller mellom kjønnene)
- Generell forståelse: En sosial 'forpliktelse' å opptre passende – ikke vekke anstøt, bidra til at alminnelig sosialt liv går sin gang som forventet
- West and Zimmerman (1987:128) argumenter for at det å vise kjønn inngår i hverdagslige aktiviteter og gjøremål –
 - *'meaning that producing gender is a bodywork incorporated in all everyday activities'*.
- Goffman kritiserer sine teater-metaforer – kan gi inntrykk av at vi (fritt) velge roller på en scene, og at vi kan 'gå av scenen' og slippe masken når vi vil

14.02.18 15

Bourdieu: Naturalisering av en sosial orden

«[...] one might say that arms and legs are full of numb imperatives. One could endlessly enumerate the values given body, *made* body, by the hidden persuasion of an implicit pedagogy which can instill a whole cosmology, through injunctions as insignificant as 'sit up straight' of 'don't hold your knife in your left hand'... (Bourdieu 1990:69, forf.s uth.)

14.02.18 16

Sosiale skjema for verdsetting (Bourdieu)

- Finnes i alle samfunn
- Det sosiale feltet definerer verdier – hva som gjelder for verdsetting
- Habitus
 - tilegnes ureflektert gjennom deltakelse i sosiale spill
 - avspeiler sosial tilhørighet og gruppens implisitte normer for forventet oppførsel av kvinne, mann, høy, lav, barn, gammel
 - Varige disposisjoner for hvordan vi oppfatter ting, føler, handler og tenker
 - Hexis/kroppsskjema – inngrodde mønstre for væremåter og bevegelser
 - en praktisk måte å vise sin selvfølelse på
 - en praktisk selverfaring
- Kapital – evne til å framvise det som er verdsatt i feltet
 - Tradisjonell kapital
 - Kulturell kapital
 - Sosial kapital
 - Ettervekst av begreper – eks.
 - Kroppslig kapital
 - volds kapital

14.02.18 17

Body-subject/Body power: Agency, inscription and control in Foucault and Merleau-Ponty

Motsetninger?

- Kroppen som «levd» og aktiv - subjekt-dimensjonen ved kroppen mest framtrede
- Kroppen som «inskribert» og passiv – sosiale erfaringer setter spor; objektperspektivet mest framtrede
- Hvordan kan den tilbakeholdte kroppen forstås? Hemmet 'agency'

Crossley, N. (1996) Body-Subject/Body-Power: Agency, Inscription and Control in Foucault and Merleau-Ponty. *Body & Society* (2) 2: 99 – 116. <https://doi.org/10.1177/1357034X96002002006>

14.02.18 18

Forskjellige måter å være kvinne på....

19

Forskjellige måter å være mann på....

14.02.18

20

Sosial «konstruksjon» av kroppen

- Kroppen «konstrueres» på dobbelt vis:
 - Vi spiller på kroppen som «display» for hvem vil vil vise oss som (Goffman)
 - Individuer lever seg inn i sosiokulturelle kroppslige praksiser (jf. Bourdieu)
 - Diskurser skaper forestillinger og forventninger – mentale verdener som nedfelles kroppslig

(Connerton, ref I Thornquist 2009 Teoretiske perspektiver...)

- Videre - Kroppsteknikker – bevisste tiltak for å påvirke egen kropp

14.02.18

21

Foucault – kroppsteknikker og disiplinering

- Foucault selv – gjør minutøse studier av «kroppspraksiser» i fengsler, militære, dokumenter (eks. om slaver i gamle Hellas)
- Å gjøre øvelser, spise riktig, trene nok, slappe av på riktig måte kan ha helsemessige sider – men innebærer uansett at den som gjør det samtidig internaliserer etablerte maktstrukturer.
- Viktig spørsmål:
 - Hva kjennetegner kroppsdisciplin som individer underlegger seg?
 - Underliggende forståelse?
 - Eksplisitt tenkning?
 - Idealer?
 - Virkemidler?

14.02.18 22

Governmentality ..

.. is Foucault's neologism for 'the complex of notions, calculations, strategies, and tactics through which diverse authorities – political, military, economic, theological, medical, and so forth have sought to act upon the lives and conducts of each and all in order to avert evils and achieve such desirable states of health, happiness, wealth and tranquillity' (Rose, 1997: 152).

14.02.18 23

Waquant 1995: Why Men Desire Muscles, gjengir Fussel (1991) «Muscle: Confessions of an unlikely bodybuilder».

Hva er bra med body-building?

- Fussel inspirert av Schwarzenegger: -«Hvorfor ikke bygge en kroppslig rustning som et middel til selvbeskyttelse – en kroppslig festning å søke tilflukt i?»
- Du kan bekjempe både natur og kultur og omskape deg selv til den potente og selvsikre mannen du alltid har ønsket å være
 - Ett, og entydig mål: Bli stor
 - Ett, og entydig mål for evaluering: Muskelstørrelse
 - Bodybuilding er ikke bare kroppsbygging, men et helt mannlig univers som lover å døyve den innerste angst ved å kanalisere all energi inn i konstruksjonen av et virilt panser av muskler
- «The Walk» - kunsten å føre seg som en «stor mann» ved å flekse og stramme all muskulatur, samtidig som en utad gir inntrykk av nonjalanse
- De tre D'er: Devotion, determination and disiplin
- Følger en streng moralsk kodeks, ofte uttrykt i faste utsagn som «Det som ikke tar livet av deg, gjør deg sterkere»

14.02.18 24

Waquant 1995: Why Men Desire Muscles, gjengir Fussel (1991) «Muscle: Confessions of an unlikely bodybuilder.

«Bodybuilding» - med kroppslig ekspansjon for øye

Objektet erstatter subjektet?

- Sam's eksistens kom til å dreie seg om å meisle ut en vellykket anatomi. Dagene og ukene identifiseres med spesielle kroppsdelel – en knedag, en ryggdag osv
- «Organismen hans fungerer nå som *en annen inne i ham selv, en autonom enhet med sine egne behov og drifter, og med økende evne til å sette sin egen agenda»*

Sam spiller ikke lengre en rolle; han *er* kroppsbygger ved at han kler seg, føler, tenker går, snakker og handler som en.

Kroppsteknikkens objektivisering gir ny – og innskrenket? – subjektivitet

- «Jeg ble kroppsbygger for å bli trygg med et selv jeg fant opp selv. Jeg regnet med tryggheten, maskens enkelhet, rustningen. Men da jeg hadde skapt disse oppreklamerte musklene, følte jeg meg fanget inni denne kolossale rammen»

14.02.18 25

Objektivisering - Gjør det noe ?

- Gadamer: Objektivisering en trussel mot god helse, definert som evne til å engasjere seg i omverdenen
- Young:
 - Kommuniserer kvinnelighet
 - Legger grunnlaget for negativ erfaring av egen kropp
 - Svekker kvinners funksjon i instrumentelle oppgaver
 - Tap av tillit til egen kropp
 - Tap av handlekraft - Merleau-Ponty's: "Jeg kant" blir til "Jeg kan ikke"
- Foucault og «den føyelige kroppen»
 - Kroppen gjøres til senter for disiplinering som igjen blir til selvdisiplinering
 - makt internaliseres
- Bourdieu- hexis:
 - Taus viten om hvordan en skal te seg for å passe inn
 - Uttrykk for tilhørighet til sosial gruppe, kjønn, klasse
 - Viderefører sosiale maktforhold ureflektert
 - Brudd på hexis
 - Opprør mot den sosiale verdens orden
 - Utleser «visceral redsel»

14.02.18 26

Fredrickson og Roberts (1997).

Objektivisering legger til rette for **selv-objektivisering**

- innebærer at individer tenker over og verdsetter egen kropp fra et tredje-personsperspektiv, med fokus på synlige attributter (dvs "Hvordan ser jeg ut?") –
- fremfor et førsteperson-perspektiv med fokus på mer private, ikke-observerbare sider ved kroppen (Hva kan jeg greie? Hvordan føler jeg meg? Hva har jeg lyst til? Hva vil jeg? osv)
- Selvobjektivisering er konseptualisert både som
 - vedvarende trekk som reflekterer relativt stabile individuelle forskjeller
 - midlertidig tilstand utløst av spesielle situasjoner

OBS Bourdieu: Psykologiens begrep om "personlighetstrekk" har fellestrekk med habitus inngrodder vaner som reflekterer ikke bare individer – men gruppetilhørighet, sosiale skikt, kjønn

14.02.18 27

Objektivisering og dissosiasjon

Selvobjektivisering forutsetter symbolsk eller reell makt, som medfører at den underlegne

- ser seg selv med andres øyne
- får en uhenksmessig oppmerksomhet på seg selv:
 - Til hinder for å engasjere seg i prosjekter utenfor seg selv
 - Selvtillit og selvfølelse svekkes
 - Dømmekraften svekkes
 - Handlekraften svekkes

= Dissosiasjon eller selvspiltelse

Objektivisering svekker funksjons- og mestringsevne; uavhengig av hva slags maktforhold som ligger til grunn

14.02.18 28

Fredrickson B, Harrison K: (J Journal of Sport and Social Issues 2005(29):179-101)

Throwing Like a Girl: Self-Objectification Predicts Adolescent Girls' Motor Performance

Bakgrunn:

- Objektiviseringsteori hevder at jenter og kvinner i vestlige kulturer sosialiseres til selvobjektivisering ved å innta et tredjepersons-perspektiv på egen kropp.
- Young (1990) argumenterte for at slik selvobjektivisering forårsaker såvel "throwing like a girl", som nøling, begrensninger og ineffektivitet i motorisk funksjon i andre oppgaver

Forfatterens hypotese: Høyere grad av selvobjektivisering blant unge jenter predikerer dårligere utførelse av kast.

Metode: 202 jenter i alderen 10-17 år testet.

- Spørreskjema besvart for å måle selvobjektivisering
- Tre kast hver med "softball", så hardt som mulig. Utførelsen ble tatt opp på video, observer og kodet.

Resultat: Selvobjektivisering predikerer utførelse av kast ut over forskjeller knyttet til alder og tidligere erfaringer med å kaste.

Diskusjonen omhandler hvordan selvobjektivisering begrenser jenters og kvinners fysiske aktivitet, med implikasjoner for emosjonelt velvære, fysisk helse og trygghet, og kognitiv funksjon.

14.02.18 29

..man blir klossete og dum

Sosiologen og filosofen Østerberg²⁴ (1993) hevder at man både kan føle seg, og objektivt sett bli dum, klossete og forvirret når man blir styrt av andre. I slike situasjoner er det nærliggende å tillegge den andres blick en kontrollerende funksjon - "gjør jeg rett eller galt nå? er jeg bra nok?" Fysioterapeut N's utsagn om at "pasientene følte seg avslørt" kan forstås i dette perspektivet. Fysioterapeutens blick fungerer da ikke bekræftende og fremmende for god selvfølelse, men kan føre til tilstivning, sjenanse og et objektivt forhold til egen kropp. Yrstyng av bevegelse kan invitere til at en presterer og poserer for den andres blick. Aktivitetens form har dermed konsekvenser for om det å bli sett fungerer bekræftende eller

²⁴ Østerberg viser til filosofen J.P. Sartre.

Gretland, A (1999) Kroppens spor – en utfordring i psykiatrien. Prosjektrapport, Regionsykehuset i Tromsø.

14.02.18 30

En ad-hoc-undersøkelse i klasserommet:

Thoraxekskursjon v/ 10. costa, målt i cm.

Normalt max/min (Thornquist 2003) og gjennomsnitt en gruppe fysioterapistudenter

14.02.18 31

Selvobjektivering oppsummert

- er til hinder for fri og spontan kroppslig utfoldelse
- svekker handlekraft og mestringsevne
- opptar mentale ressurser og svekker kognitiv funksjon (Fredrickson m.fl. 1998)
- svekker kontakt med egne følelser
- disponerer for mentale vansker, se neste bilde

14.02.18 32

Tiggemann M (2011) Mental health risks of self-objectification: A review of the empirical evidence for disordered eating, depressed mood, and sexual dysfunction. I Calogero RM, Tantleff-Dunn S., Thompson JK (red.). Self-objectification in women: Causes, consequences, and counteractions. (pp. 139-159). Washington, DC: American Psychological Association. <http://dx.doi.org/10.1037/12304-007>

```

    graph LR
      SO[Self-Objectification] --> S[Shame]
      SO --> A[Anxiety]
      SO --> PMS[Peak motivational states]
      SO --> IA[Internal awareness]
      S --> D[Depression]
      S --> SD[Sexual dysfunction]
      S --> ED[Eating disorders]
      A --> D
      A --> SD
      A --> ED
      PMS --> D
      IA --> D
      IA --> SD
      IA --> ED
  
```

14.02.18 33
